

Det norske folks liv og historie 1875—1920.

WILHELM KEILHAU,
Det norske folks liv og
historie gjennom tiderne.
Tidsrummet fra omkring
1875 til omkring 1920.
Oslo 1935.

Professor Wilhelm Keilhau har i år utgivet ännu en del av »Det norske folks liv og historie», omfattande tiden 1875—1920. Han ställer i utsikt, att detta band skall följas av en avslutande volym, som rekapitulerar tiden efter unionsbrottet. Det förefaller, som om professor Keilhau avvaktade framkomsten av nytt aktmaterial ävensom specialundersökningar å skilda områden, innan han skred till en definitiv skildring av de sistförflutna trettio åren. Den nu utkomna delen av historien kan därför göra anspråk på att bedömas med huvudvikten lagd vid dess framställning rörande tiden före år 1905.

I det nu utkomna bandet igenkänner man många av de förtjänster, som karakteriserade den förut givna skildringen av Norges historia efter 1814. Man finner på många punkter samma konkreta och levande framställning, samma porträttkonst och samma i bästa mening journalistiska verve i skildringen av de politiska kabalerna.

I fråga om sin allmänna uppfattning om tiden mellan 1875 och 1905 skiljer sig Keilhau föga från den man kan finna i de hittills utkomna sammanfattande skildringarna av Norges historia. Även Keilhau dröjer gärna och utförligt vid de nationella heroerna inom litteratur, konst och vetenskap men fyller ut framställningen med bilder ur den mera vildvuxna kultur, som frodades i press, pamfletter och Christianias själigen torftiga bohémeliv. Beträffande det politiska livet lägges huvudvikten vid striden om unionen.

Att framhålla överensstämmelsen i den grundläggande uppfattningen om en epok mellan en historiker från 1890-talet och en från år 1935 torde, när det gäller en populär framställning, icke få anses såsom kritik. Det är orimligt att till varje pris jäkta fram en originell syn på det skildrade tidsavsnittet, om man efter prövning finner den redan föreliggande skildringen till

sina grundelement vara riktig. En nyskrivning är berättigad redan därigenom att man i fråga om framställningssätt och disposition tillmötesgår en ny tids anspråk.

I de båda tidigare utkomna delarna av sin historia har professor Keilhau visat, huru en frisk och levande populär historia bör skrivas, där man på en gång får rika faktiska upplysningar och nya tankeväckande aspekter. I en föregående recension (Scandia 1932) har framhållits, huru det som främst gav värde åt de tidigare delarna var Keilhaus förmåga att till ett organiskt helt sammanknyta de olika livsyftningarna hos folket. I den nu utkomna delen med dess efter mera konventionella grunddrag sammanställda stoff saknar man motsvarighet härtill, framför allt till de rikt givande kapitlen: »Folket och naeringsdriften ved begynnelsen av hundreåret» och »Det norske samfund omkring 1840». Dessa kapitel bildade hörnstenarna vid kompositionen av de båda föregående delarna. Skillnaden mellan dessa och den nya boken faller så mycket lättare i ögonen, som den senare inledes av ett avsnitt, där uppkomsten av det norska bondepartiet förklaras utifrån det faktum, att bönderna icke deltog i societetslivet i Christiania utan voro hänvisade till umgänget med varandra. Det antydes visserligen att där även låg annat bakom partibildningen men Keilhau utvecklar icke temat vidare.

Keilhau ägnar en stor del av sin bok åt den rika andliga kultur, som utmärkte de närmaste trettio åren före unionsbrottet. Dessa kapitel äro rika på fyndiga formuleringar och träffande karakteristiker, men de äro i all sin vidlyftighet utan organiskt sammanhang med den övriga framställningen. Vad som kommit med och vad som icke kommit med synes därtill mer än en gång tillfälligt. Huru mycket mera hade man icke förstått av detta avsnitt om man haft ett kapitel: »Det norske samfund omkring 1875».

I fråga om skildringen av de politiska förhållandena torde böra framhållas, att en framställning av unionsstriderna, som icke tager med i beräkningen de europeiska stormaktskonstellationerna samt Sveriges och Norges olika ekonomiska och kulturella orientering utåt knappast tränger under händelsernas yttre skal. Det förefaller, som om ett uppslag till belysning av detta problem ligger outnyttjat i norsk historieskrivning. Jag syftar på striden om koncessionslagarna.

Kampen gällde här huru stort inflytande utländskt kapital skulle få på det norska näringslivet. Knappt hade den nya staten hunnit komma till, förrän utländskt kapital strömmade in för att exploatera de norska naturtillgångarna, och vissa partier i storthinget ansågo sig också ställda inför frågan att bevara Norges

självständighet mot betydligt farligare makter än Sverige. Man frågar sig: Vilket samband råder mellan det rikt strömmande kapitaltillflödet till Norge efter 1905 och unionsbrottet? Vidare: Vem finansierade den oerhörda expansionen av den norska handelsflottan? På dessa för Norges politik och näringsliv viktiga frågor finner man icke något svar hos Keilhau.

Att rikta anmärkningar mot en författare, därför att han icke medtagit en eller annan detalj eller synpunkt i sin framställning, är när det gäller modern historia, lätt men knappast graverande för författaren. Vi veta så mycket om modern tid, att vissa uteslutningar av fakta och synpunkter alltid måste göras. Men man äger rätt att kritisera utifrån författarens eget program. Den nu utkomna delen är icke »Det norske folks liv og historie». Man kan läsa om rederierna men icke om sjömännen, om träexporten men icke om skogsarbetarna. Keilhau har i en av de föregående delarna en utomordentlig skildring av verksamheten i ett handelshus från mitten av 1800-talet. Där finnes icke en enda siffra, men läsaren får omedelbart en åskådlig bild av människorna och arbetet i detta handelshus. I den sist utkomna boken får man, säkerligen fullt riktiga, siffror om den norska rederinäringen och firman Wilhelmsen, men man får ingen som helst kunskap om huru ett norskt storrederi levde och verkade.

Det har här riktats vissa erinringar mot »Det norske folks liv og historie 1875—1920». Svårigheterna för framställningen inses lätt. Det material, som måhända belyst mycket av spelet bakom kulisserna, är ännu icke tillgängligt, och dokument, som kunnat giva konkreta bidrag till den nyaste tidens historia, äro till stor del i privat ägo och spridda över landet. När författaren så själv upplevt en storhetstid i litteratur, vetenskap, konst och politik, komma hans egna erfarenheter därför förståeligt nog att intaga en central plats i framställningen — på bekostnad av för folket i dess helhet mera livsviktiga problem. Det är oförsiktigt att tidigare ha skrivit två böcker, som ger en långt mera allsidig och fulländad skildring av de närmast föregående perioderna av »det norske folks liv og historie».

Nils Holmberg.